

УДК 141.32:141.319.1:355.01(477)

DOI <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.2.16>**Андрющенко Олексій Юрійович,***здобувач ступеня доктор філософії**Мелітопольського державного педагогічного університету**імені Богдана Хмельницького**orcid.org/0009-0008-6638-7312**isweetcherry92@gmail.com*

ГУМАНІЗМ ЧИНУ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ОСНОВА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ

У статті представлено філософсько-антропологічний аналіз трансформації гуманістичної парадигми в контексті повномасштабної агресії Російської Федерації проти України (2022–2026). Автор концептуалізує феномен «гуманізму чину» як радикальну форму утвердження людської суб'єктивності, де дія стає єдиним достовірним доказом збереження гідності в умовах повної дегуманізації. На відміну від класичного «гуманізму слова», який часто демонструє ознаки пацифістської безпорадності, «гуманізм чину» постає як життєствердна стратегія. У цій моделі захист права на життя досягається через прямі дії: збройний опір, добровільну солідарність та негнучкість моральних орієнтирів у критичних ситуаціях.

Використовуючи полемологічний підхід, дослідження розкриває роль вищої освіти у формуванні індивідуального інтелектуального опору. Стверджується, що інтеграція психології та віктимології дозволяє студентам розрізнити «абстрактну» війну підручників від дійсної реальності, перетворюючи теоретичні знання на «інтелектуальну силу». Це стає основою для критичного розуміння пропаганди та ефективної протидії гібридним загрозам у сучасному інформаційному просторі.

Особлива увага приділяється екзистенційним викликам «граничного стану» – досвіду перебування в полоні та на тимчасово окупованих територіях. Виявляється, що за таких обставин гуманізм чину набуває форми найвищого духовного героїзму, який передбачає свідому відмову від морального колаборації та збереження внутрішньої свободи.

У статті робиться висновок, що український досвід опору формує нову глобальну етичну парадигму, в якій пріоритет «людської реальності» над усіма імперськими ідеологіями стає ключовим для легітимізації політичних рішень. Демонструється, що гуманізм чину є основою соціальної стійкості, що забезпечує не лише фізичне виживання, а й перевагу цінностей над агресором. Результати дослідження свідчать про необхідність радикального переосмислення архітектури глобальної безпеки, в якій захист людської гідності та «право на захист» визнаються ключовими критеріями міцного та справедливого миру.

Ключові слова: гуманізм чину, екзистенційний вимір, людяність, рашизм, український спротив, суб'єктність.

Andriushchenko Oleksii,*Candidate for the Degree of Doctor of Philosophy**of Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University**orcid.org/0009-0008-6638-7312**isweetcherry92@gmail.com*

THE HUMANISM OF ACTION AS THE EXISTENTIAL BASIS OF CONTEMPORARY UKRAINIAN RESISTANCE

This article presents a philosophical and anthropological analysis of the transformation of the humanistic paradigm in the context of the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine (2022–2026). The author conceptualizes the phenomenon of “humanism of action” as a radical form of affirmation of human

© Андрющенко О. Ю., 2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

subjectivity, where action becomes the only reliable evidence of the preservation of dignity in conditions of complete dehumanization. In contrast to the classical “humanism of speech”, which often demonstrates signs of “pacifist helplessness”, humanism of action appears as a life-affirming strategy. In this model, the protection of the right to life is achieved through direct actions: armed resistance, voluntary solidarity and inflexibility of moral guidelines in border situations.

Using a polemological approach, the study reveals the role of higher education in the formation of individual intellectual resistance. It is argued that the integration of paxology and victimology allows students to distinguish the “abstract” war of textbooks from the “real” reality, transforming theoretical knowledge into “intellectual power”. This becomes the basis for a critical understanding of propaganda and effective counteraction to hybrid threats in the modern information space.

Special attention is paid to the existential challenges of the “border state” – the experience of being in captivity and in temporarily occupied territories. It turns out that under such circumstances, rank humanism takes the form of the highest spiritual heroism, which involves a conscious rejection of moral collaboration and the preservation of internal freedom.

The article concludes that the Ukrainian experience of resistance forms a new global ethical paradigm in which the priority of “human reality” over all imperial ideologies becomes key to the legitimization of political decisions. It is demonstrated that rank humanism is the basis of social stability, ensuring not only physical survival, but also the superiority of values over the aggressor. The results of the study indicate the need for a radical rethinking of the architecture of global security, in which the protection of human dignity and the “right to protection” are recognized as key criteria for a lasting and just peace.

Key words: humanism of action, existential dimension, humanity, rashism, Ukrainian resistance, agency.

Вступ. Гуманізм у своєму первісному значенні – це утвердження людської особистості як найвищої цінності, право якої на життя, свободу та розвиток є незаперечним і священним. Це світогляд, який визнає гідність кожної людини не як дар держави чи юридичний привілей, а як невід’ємну екзистенційну характеристику, що становить саму сутність людського існування.

У гармонійному суспільстві гуманізм слугує етичною основою, гарантуючи безумовний примат людяності над усіма політичними амбіціями чи мілітаристськими доктринами. Однак сьогодні, в умовах повсюдної агресії, цей ідеал проходить через складне горнило війни, де теоретичні концепції стикаються з нещадною реальністю насильства.

Філософський дискурс щодо проблеми гуманізації збройного протистояння вимагає синтезу «філософії об’єкта» та «філософії суб’єкта». Суть цього синтезу полягає в подоланні одностороннього сприйняття війни: якщо «філософія об’єкта» трактує людину виключно як зовнішню сутність статистичні ресурси, елементи мобілізаційних планів або об’єкти міжнародного права, то «філософія суб’єкта» зосереджується на внутрішньому самовизначенні особистості, її волі та здатності зберегти власне «я» в рамках «механізму примусу». Таким чином, людина перестає бути лише пасивною мішенню чи інструментом військових стратегій,

а стає активним агентом моральної дії, здатним протистояти дегуманізації. У цьому контексті гуманізм трансформується в гуманізм чину, де суб’єктивність особистості стверджується не словами, а конкретними діями в рамках екзистенційного вибору.

Сучасна ситуація в Україні вимагає скептичного ставлення до «абстрактного гуманізму», як наголошує Анатолій Єрмоленко у матеріалах круглого столу «Україна і світ після 24.02.2022». Він зазначає, що в умовах війни старі гуманістичні універсали виявилися «порожніми абстракціями», які не працюють самі по собі. Згідно з позицією А. Єрмоленка, такий гуманізм стає не лише недовірливим, а й «аморальною позицією», коли він закликає до миру за будь-яку ціну, ігноруючи реальні страждання і заперечуючи право жертви на спротив (Єрмоленко, 2023, с. 7–8).

Такий підхід фактично замінює справжню справедливість пасивним спогляданням зла, що неприйнятно, коли йдеться про тисячі українських військовополонених, депортованих дітей та цивільних осіб на тимчасово окупованих територіях. На противагу цьому «паціфістському безсиллю», український опір пропонує гуманізм чину, який визнає право жертви активно захищати свою гідність та життя.

Пріоритетність нашого дослідження зумовлена необхідністю протистояти ідеології рашизму за допомогою специфічного

«людиновимірною» підходу. Чому реальність захисту людини сьогодні важливіша за будь-яку мілітаристську ідею? Тому що мілітаристська ідея в тоталітарному дискурсі рашизму завжди сакралізує «державу-машину» (об'єкт) і перетворює особистість на витратний матеріал – «гвинтик», який не має власної цінності поза інтересами імперії. Натомість, захист конкретної людини є єдиним моральним виправданням застосування сили в оборонній війні: Україна бореться не за абстрактну територію, а за простір, у якому людина може залишатися суб'єктом.

Сьогодні гуманізм в українському контексті набуває рис практичної етики виживання, в якій турбота, солідарність та відповідальність стають ключовими категоріями. Саме ці категорії формують нову моральну парадигму гуманізму чину, в якій людяність проявляється не лише у співчутті, а й у здатності діяти – рятувати, підтримувати, відновлювати. В умовах війни гуманізм перестає бути лише філософською ідеєю та перетворюється на щоденну практику взаємодопомоги, що забезпечує стабільність суспільства.

Пріоритет захисту особистості над будь-якою ідеєю є гарантією того, що на етичному рівні ми не станемо схожими на ворога, адже перемога ідеї знецінення людського життя – це духовна поразка. У ситуаціях окупації та полону саме пам'ять про долю кожної окремої людини та зусилля щодо її порятунку складають ті вузли солідарності, що не дають тоталітарній ідеології остаточно розчинити індивідуальну свідомість у масі «безіменного» натовпу.

Реальність захисту – це випробування ефективності гуманізму, де кожне врятоване життя є проявом гуманізму чину та остаточним спростуванням антилюдської міфології агресора. Особливе значення має питання гуманізації соціальних інститутів (освіти, охорони здоров'я, місцевого самоврядування та волонтерських мереж), які у воєнний час слугують моральними опорами суспільства. Їхня діяльність демонструє, що гуманізм може бути інституціоналізований, тобто втілений у конкретну політику підтримки, програми реабілітації, інклюзивні практики та механізми захисту прав людини.

Такий інституційний гуманізм стає основою післявоєнної відбудови, оскільки саме через

нього відновлюється довіра між державою та громадянами.

Аналіз досліджень та публікацій. Теоретичною основою для вивчення «гуманізму чину» є екзистенціалістська традиція розуміння людства в «граничних ситуаціях», розвинена в працях Карла Ясперса, Вольфганга Франкла та Генріха Арендт. Їхні концепції внутрішньої свободи та відповідальності під тоталітарним тиском дозволяють нам зрозуміти український опір як акт утвердження людської суб'єктивності. Особливе значення для концептуалізації активного гуманізму мають праці дослідників військової етики та етики відповідальності – М. Вальцера про моральні аспекти війни та Т. Снайдера про аналіз тиранії та механізмів індивідуального опору. Їхні роботи забезпечують необхідний інтелектуальний контекст для розуміння гуманізму не як пасивної чесноти, а як ефективної форми захисту цивілізаційних цінностей.

Сучасні зарубіжні дослідники розглядають російсько-українську війну як критичний тест для гуманізму, що показує межі традиційних гуманістичних концепцій і водночас відкриває шлях до їхнього переосмислення у правовому, політичному та культурному вимірах. Італійський філософ Роберто Еспозіто аналізує як гуманізм може бути переосмислений у світі, де війна та насильство залишаються постійними викликами (Esposito, 2021). Французький філософ Етьєн Балібар пропонує концепцію «нового гуманізму», де гуманістичні ідеали можуть співіснувати з реальністю насильства (Balibar, 2022). Це спроба поєднати ідеали свободи, рівності та солідарності з реальністю, де насильство є невід'ємною частиною людського існування. Він пропонує бачити гуманізм не як утопію, а як постійний процес боротьби за людяність у світі, який часто цю людяність заперечує.

Джеймз Візер замислюється над питанням як залишатися гуманним у війні, яка офіційно не оголошена, але і ній гинуть люди і руйнуються інститути захисту прав людини (Wither, 2016). Давід Дженіні показує, що війна змусила перейти від «ілюзії миру» до реалістичної політики безпеки, в основі якої лежать фундаментальні цінності ЄС – солідарність та прагнення захистити людей (Genini, 2025). Йорам М. Барілян досліджує вплив війни на гуманізацію чи

дегуманізацію людини в умовах медичної допомоги (Barilan, 2026).

Таким чином, сучасні зарубіжні дослідники показують, що війна в Україні стала випробуванням для гуманізму, змусивши його вийти за межі класичних концепцій. Вона відкрила простір для нового осмислення прав людини, політики та культури, де людяність постає не як даність, а як процес постійної боротьби й захисту.

У сучасному українському дискурсі внесок Олександра Єрмоленка має фундаментальне значення. Він різко критикує «абстрактний гуманізм» та встановлює етику опору як єдину морально виправдану позицію в умовах агресії. Питання трансформації гуманістичних ідеалів у практичну етику опору розглядається у працях М. Мариновича та С. Кримського, з акцентом на духовній стабільності та солідарності як основі національного виживання. Цей аналіз доповнюється традицією українського антропоцентризму: від «філософії серця» Г. Скороди та П. Юркевича до сучасних досліджень В. Табачковського та І. Бичка. Це дозволяє продемонструвати безперервність ідеї внутрішньої цінності людської особистості.

М. Цюрюпа та С. Пролєєв зробили важливий внесок у розуміння «людиновимірного» підходу своїм аналізом метаморфоз суб'єктивності у військових та соціальних інституціях. Психологічні та філософські аналізи опору дегуманізуючим стратегіям «рашизму» можна знайти в дослідженнях О. Забужко та В. Васютинського. Є. Бистрицький, Є. Головаха, О. Гришук та С. Йосипенко широко займаються питаннями людської гідності та міжнародного гуманітарного права в контексті сучасної агресії. Їхні роботи підкреслюють необхідність міждисциплінарного синтезу філософії, соціології та права.

Водночас, аналіз сучасного стану досліджень виявляє брак робіт, які б прямо розглядали інституціоналізацію гуманізму через конкретні соціальні практики (освіта, волонтерство та місцеве самоврядування) як інструменти соціальної стабільності. Більшість існуючих досліджень тяжіють до абстрактної теорії, яка виявляється неефективною, враховуючи негуманний характер рашистських ідеологій.

Дане дослідження зосереджено на аналізі гуманізму як ефективної «стратегії людства» та як форми екзистенційного порятунку

особистості в умовах повної дегуманізації. Особлива увага приділяється переходу від «гуманізму слова» до «гуманізму чину», в якому людська суб'єктивність утверджується через конкретні практики порятунку життів, виявлення співчуття та дотримання моральних принципів у критичних ситуаціях. Необхідність концептуалізації українського досвіду як унікальної моделі «людиноцентричного» гуманізму, в якому життєва реальність людства та його захист мають перевагу над будь-якою імперською міфологією, визначила вибір тем та логіку цієї роботи.

Мета статті: обґрунтувати концепцію «гуманізму чину» як фундаментальної стратегії українського опору та продемонструвати її роль у збереженні індивідуальної суб'єктивності та формуванні нової етичної парадигми в контексті сучасної війни.

Виклад основного матеріалу. У системі сучасного соціально-філософського знання людяність у воєнний час перетворюється з абстрактного етичного принципу на вирішальну стратегію опору. Якщо ідеологія рашизму впливає з радикального заперечення суб'єктивності «Іншого» та повної дегуманізації особистості, то українська відповідь формується гуманізмом чину – радикальною формою утвердження людської суб'єктивності, в якій дія стає єдиним достовірним доказом збереження гідності в умовах повної агресії. Ця етика «практичного опору» перетворює внутрішнє переконання особистості на дієву силу, здатну – через солідарність, активний захист та відповідальність за Іншого – порушити механізми імперського насильства.

Досліджуючи природу рашизму, його слід розуміти як специфічний антропологічний регрес, заснований на деоб'єктивації.

Так, у межах круглого столу «Україна і світ після 24.02.2022» С. Пролєєв у виступі «Війна та знелюднення» наголошує, що війна диктує стан, за якого людина стає самою собі чужою, а знелюднення перетворюється на вимогу самої війни задля її успішного ведення. Це знелюднення має подвійний характер: воно вимагає бачити у ворозі лише «нелюда», що робить його нищення природним, проте водночас воно вимагає сили ненависті, яка мінімізує людське у самому собі. Філософ застерігає: «Це внутрішнє знелюднення в самому тобі ще більш

небезпечно... ти не зазнав жодного поранення, а людина в тобі скалічена чи навіть загинула» (Пролеєв, 2023, с. 28).

Саме через цей сильний ефект відчуження людини від самої себе сучасна війна набуває історичного та глобального характеру, стаючи викликом не лише політичному та правовому порядку, а й самій антропологічній сутності. Антигуманний аспект дій рашизму підтверджується приголомшливою статистикою: станом на початок 2026 року кількість зареєстрованих військових злочинів перевищила 170 тисяч (Статистика злочинів, вчинених в умовах повномасштабної агресії РФ, 2026), зафіксовано понад 2500 фактів екоциду, включаючи катастрофічні наслідки руйнування Каховської ГЕС (Екозагроза: офіційний ресурс Міндовкілля України, 2026), а кількість офіційно верифікованих випадків депортації українських дітей сягнула понад 20 тисяч (Діти війни: державний портал розшуку дітей, 2026). Ця стратегія базується на «праві сили», яке ігнорує будь-які норми міжнародного гуманітарного права, перетворюючи війну на інструмент тотального варварства.

На відміну від доктрини «знищення людського всередині», українська антитеза проявляється у військовій етиці та людяності солдатів Збройних Сил України. Зброя, це не засіб гноблення, а інструмент для збереження життя, що вимагає від військовослужбовця надзвичайних зусиль для збереження людського обличчя навіть у бою. Цей моральний пріоритет діючого солдата доповнюється сильним елементом соціальної солідарності, в якій людяність проявляється як здатність бачити в «Іншому» партнера в опорі. Волонтерський рух стає втіленням «горизонтального гуманізму», в якому турбота про ближнього перетворює роль жертви на роль творця змін.

У цьому контексті гуманізм постає не лише як етичний ідеал, а й як стратегія соціального виживання. Підтримка гуманізму сприяє довірі, взаємодопомозі та здатності суспільства до самоорганізації, без яких функціонування держави у воєнний час було б неможливим. Сучасний етап цивілізаційного розвитку людства змушує нас визнати, що війна – це «справжній хамелеон», у якому загальні риси «абстрактної» війни повинні співвідноситися з практичним контекстом «реальної» війни.

Здоровий глузд тлумачить війну як прояв відкрито ворожого, безальтернативно-насильницького підходу до вирішення спірних ситуацій. Історично вона має на меті примусове упокорення політичної, релігійної чи світоглядної волі іншого, постаючи як прояв непримиримого і необмежуваного в засобах заперечення інакшості (Андрющенко, 2024, с. 13).

У цьому контексті «наявність військово-політичної освіти у вищих навчальних закладах України, заснованої на принципах полемології, спрямована на розвиток здатності кандидатів до критичного та самостійного мислення. Полемологія, як цілісна система знань, що охоплює паксологію (вчення про мир) та вайоленсологію (вчення про насильство), дозволяє розкрити сутність сучасних війн у культурі людства, що стає дедалі більш «гібридною», та забезпечує умови для інтелектуального спротиву агресору» (Цюрупа, Вишневський, Андрющенко, Гавріна, 2023, с. 98).

Інтеграція паксологічного та насильницького підходів дозволяє перевести дискурс про «гуманізм чину» з рівня емоційної рефлексії на рівень раціонального аналізу. У цьому синтезі паксологія визначає ціннісну орієнтацію – відновлення справедливого миру та людської гідності, тоді як насильницькі підходи надають інструментарій для об'єктивного розуміння природи насильства та механізмів його ескалації.

На перетині цих субдисциплін виникає концептуальна основа для переходу від абстрактного засудження війни до свідомого опору. Такий підхід дозволяє індивіду зберегти свою суб'єктивність: він перестає бути пасивною жертвою обставин, набуваючи знань про механізми примусу та способи їх подолання. Таким чином, полемологічна підготовка стає основою «гуманізму чину», в якому раціональне розуміння конфлікту завершується бажанням активно захищати цивілізаційні кордони та зберегти цілісність індивідуального «я» в умовах екстремального насильства.

Як справедливо зазначає Є. Мулярчук, людяність є тим способом існування, яким утримується спів-буття. У цьому контексті голос совісті та поклик від іншої людини спонукають нас відповідати за наше людське буття, і ця відповідальність є безумовною навіть у часи найтяжчих випробувань (Мулярчук, 2016). Саме

ця персональна відповідальність за "іншого" трансформується в колективну етику спротиву, де захист ближнього стає найвищим проявом людяності. Отже, український досвід гуманізму у воєнний час набуває міжнародного значення, демонструючи нову етичну парадигму: право на захист не є несумісним з гуманістичними принципами, а радше необхідною умовою для їх реалізації. Такий підхід може стати основою для переоцінки архітектури глобальної безпеки, в якій захист людської гідності визнається ключовим критерієм легітимізації політичних рішень.

У рамках цієї нової етичної координації такі поняття, як стабільність і мир, втрачають своє значення, якщо вони не ґрунтуються на міцних моральних засадах; в таких умовах тривале припинення вогню можливе лише через торжество справедливості та повну нейтралізацію військового потенціалу агресора. Тому, на нашу думку, глобальна єдність повинна ґрунтуватися не на хитких домовленостях чи політичних інтересах, а на непохитних, антропоцентричних принципах, які надають простір свободи лише тим, хто визнає недоторканність гідності інших.

Такий підхід вимагає фундаментальної переоцінки міжнародних відносин, в яких легітимність кожного альянсу вимірюватиметься його здатністю ефективно захищати фундаментальні права людини, а не лише шляхом збереження статус-кво. Зрештою, пріоритетом стає створення інклюзивного середовища, спрямованого на турботу про все життя, де інституційна опіка та активний захист вразливих зрештою замінять архаїчний закон сили.

Значимо, що категорія людяності набуває особливо драматичного характеру в житті людей, які опиняються на тимчасово окупованих територіях та в умовах рабства, де збереження своєї людяності стає формою найвищого героїзму. Тут актуалізується думка В. Франкла про те, що людина, аби не суперечити власній природі, має безумовно підкорятися совісті, навіть усвідомлюючи можливість помилки (Новіков, 2006, с. 296).

У цих «прикордонних державах» агресор намагається спалити все людське в особистості через фізичне та психологічне приниження; проте відмова від участі в моральній співпраці та солідарності з іншими стає актом

найвищої духовної сили. Ця стійкість нерозривно пов'язана з активним громадянством, яке в часи війни проявляється не лише як вірність державі, а й як перехрестя приватного гуманізму з громадським обов'язком. Громадянська позиція вимагає мужності захищати моральні основи нації, виявляти внутрішні недуги, такі як корупція, та свідомо брати на себе відповідальність за спільне майбутнє.

Культура гуманізму гармонізує безпеку громади з правами особистості. Світогляд, заснований на толерантності, служить захистом від злочинів проти людяності, а пріоритет захисту особистості є основою справедливого миру. Війна в Україні підкреслює необхідність переосмислення гуманізму як практики відповідальності за Іншого. Майбутня гуманістична парадигма буде формуватися навколо конкретних практик захисту життя, гідності та свободи, а не абстрактних декларацій. Зрештою, весь український досвід демонструє, що реальність захисту особистості сьогодні важливіша за будь-який мілітаристський ідеал.

Водночас, утвердження цієї реальності потребує перегляду методологічних засад гуманітарного знання. У науковому дискурсі необхідно подолати «пацифістську безпорадність» та визнати, що етика миру та справедливості сьогодні вимагає інтелектуальної «сили» – доказів та обґрунтування права на захист.

На нашу думку, позанаукові наративи про «колективну агресію» чи «віковічну ворожечу» мають бути замінені раціональним аналізом ідеологічних чинників рашизму. Лише глибоке розуміння того, що війна є наслідком свідомого політичного вибору керівництва РФ на користь варварства, дозволяє нам будувати стратегію тривалого і справедливого миру (Цюрупа, Вишневський, Андрющенко, Гавріна, 2023, с. 98).

Адже весь український досвід демонструє, що сьогодні реальність захисту людини важливіша за будь-яку мілітаристську ідею, бо сама ідея втрачає сенс, якщо не служить життю. З цієї причини неможливо розглядати майбутній світопорядок крізь призму старих категорій. Як зазначає Михайло Бойченко, «Мир чи свобода як такі не можуть вважатися цінностями нового глобального суспільства – без їхнього етичного змісту... Цінності нового світу – це «цінності піклування про кожне життя»: інклюзивність,

захист, турбота та підтримка розмаїття» (Бойченко, 2023, с. 52).

Пріоритет «людяності в реальності» над імперською міфологією стає гарантією того, що суспільство не підійде до ворога на ціннісному рівні. Перемога над антигуманістичною системою досягається таким чином не лише за допомогою зброї, а й завдяки непохитному етичному вибору на користь людяності як фундаментального сенсу існування, що дозволяє людству залишатися суб'єктом історії навіть за найскладніших обставин.

Висновки. Дослідження показує, що в умовах повномасштабної війни поняття людяності втрачає свій абстрактний, декларативний характер і перетворюється на ефективний механізм збереження соціальної приналежності. Український опір демонструє, що реальність індивідуального захисту сьогодні важливіша за будь-який мілітаристський ідеал. Гуманізм

чину стає основою нової етичної парадигми, в якій перемога над антигуманістичною системою досягається не лише за допомогою зброї, а й через непохитний етичний вибір. Це стратегія соціального виживання, яка через турботу та відповідальність створює інклюзивний простір для майбутнього. Гуманізм чину вчить нас, що справжній мир можливий лише там, де особистість залишається суб'єктом, а інституції служать життю, а не ідеології.

Майбутні дослідницькі можливості полягають у вивченні практичних аспектів гуманізму чину в практиці післявоєнної реабілітації та в концептуалізації української моделі «турботи про життя» як основи глобальної безпеки. Тому, важливим завданням є визначення потенціалу «етичної турботи» у реформуванні системи соціального забезпечення на основі пріоритету людської гідності в посттравматичному суспільстві.

Список використаних джерел:

- Андрющенко О. (2024). Людяність і війна: до питань розробки категоріального апарату. *Українознавчий альманах*. Вип. 34. С. 11–17. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.34.1>.
- Бойченко М. (2023). Цінності глобального громадянського суспільства після 24 лютого 2022 року. *Круглий стіл «Філософської думки»*. *Філософська думка*. № 2. С. 49–54.
- Діти війни: державний портал розшуку дітей (2026). URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2026).
- Екозагроза: офіційний ресурс Міндовкілля України. Моніторинг наслідків підриву Каховської ГЕС та воєнних злочинів проти довкілля (2026). URL: <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2026).
- Єрмоленко А. (2023). Україна і світ після 24.02.2022: рік незламності, рік консолідації. *Круглий стіл «Філософської думки»*. *Філософська думка*. № 2. С. 5–11.
- Мулярчук Є. І. (2016). Життєсвіт людяності: повсякденність та час війни. *Мультиверсум*. *Філософський альманах*. Вип. 7–8. С. 29–62.
- Новіков Б. В. (2006). *Творчість як спосіб здійснення гуманізму: монографія*. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ: НТУУ «КПІ», 2006. 308 с. URL: <http://www.proza.ru/2011/03/13/593> (дата звернення: 25.02.2026).
- Офіс Генерального прокурора. Статистика злочинів, вчинених в умовах повномасштабної агресії РФ (2026). URL: <https://gp.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2026).
- Пролеєв С. (2023). Війна та знелюднення. *Круглий стіл «Філософської думки»*. *Філософська думка*. № 2. С. 27–35.
- Цюрупа М., Вишневський О., Андрющенко О., Гавріна В. (2023). Науковий дискурс сучасної війни: військово-вознавство (полемологія) у системі сучасної освіти України. *Українознавчий альманах*. Вип. 33. С. 93–101. <https://doi.org/10.17721/252>.
- Balibar E. (2016). *Violence and Civility. On the Limits of Political Philosophy*. Columbia University Press, 232.
- Balibar E. (2022). In the War: Nationalism, Imperialism, Cosmopolitics. Based on the lecture for London Critical Theory Summer School 2022. URL: <https://commons.com.ua/en/etienne-balibar-on-russo-ukrainian-war/>.
- Barilan Y. M. (2026). Humanization by depersonalization: historical contexts of the detainees' hospital during the war in Gaza. *Medicine, Health Care and Philosophy*. URL: <https://www.springermedicine.com/humanization-by-depersonalization-historical-contexts-of-the-det/52152350>.
- Esposito R. (2021). *Instituting thought: Three paradigms of political ontology*. Polity Press, Cambridge, 238. <https://doi.org/10.1057/s41296-022-00555-8>.
- Genini D. (2025). How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy. *Yearbook of European Law*. URL: <https://academic.oup.com/yel/advance-article/doi/10.1093/yel/yeaf003/8112000>.

Wither J. K. (2016). Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections: The Quarterly Journal*, Vol. 15, N 2, 73–87. <http://dx.doi.org/10.11610/Connections.15.2.06>.

References:

Andriushchenko, O. (2024). Liudiannist i viina: do pytan rozrobky katehorialnoho aparatu [Humanity and war: on the development of the categorical apparatus]. *Ukrainoznavchyi Almanakh*, (34), 11–17. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.34.1> [in Ukrainian].

Boichenko, M. (2023). Tsinnosti hlobalnoho hromadianskoho suspilstva pislia 24 liutoho 2022 roku [Values of global civil society after February 24, 2022]. *Filosofska Dumka*, (2), 49–54 [in Ukrainian].

Children of War (2026). Derzhavnyi portal rozshuku ditei [Children of War: State portal for searching for children]. <https://childrenofwar.gov.ua/> [in Ukrainian].

Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2026). Ekozahroza: Monitorynh nasledkiv pidryvu Kakhovskoi HES ta voiennykh zlochyniv proty dovkillia [Eco-threat: Monitoring the consequences of the Kakhovka HPP explosion and war crimes against the environment]. <https://ecozagroza.gov.ua/> [in Ukrainian].

Yermolenko, A. (2023). Ukraina i svit pislia 24.02.2022: rik nezlamnosti, rik konsolidatsii. Kruhlyi stil “Filosofskoi dumky” [Ukraine and the world after 24.02.2022: a year of invincibility, a year of consolidation. Round table of “Philosophical Thought”]. *Filosofska Dumka*, (2), 5–11 [in Ukrainian].

Muliarchuk, Ye. I. (2016). Zhyttiesvit liudiannosti: povsiakdennist ta chas viiny [Lifeworld of humanity: everyday life and the time of war]. *Multiversum. Filosofskiy Almanakh*, (7–8), 29–62 [in Ukrainian].

Novikov, B. V. (2006). Tvorchist yak sposib zdiysnennia humanizmu [Creativity as a way of realizing humanism] (2nd ed.). NTUU “KPI”. <http://www.proza.ru/2011/03/13/593> [in Ukrainian].

Office of the Prosecutor General (2026). Statystyka zlochyniv, vchynenykh v umovakh povnomasshtabnoi ahresii RF [Statistics of crimes committed under the conditions of the full-scale aggression of the Russian Federation]. <https://gp.gov.ua/> [in Ukrainian].

Proleiev, S. (2023). Viina ta zneliudnennia. Kruhlyi stil “Filosofskoi dumky” [War and dehumanization. Round table of “Philosophical Thought”]. *Filosofska Dumka*, (2), 27–35 [in Ukrainian].

Tsiurupa, M., Vyshnivskiy, O., Andriushchenko, O., & Havrina, V. (2023). Naukovyi dyskurs suchasnoi viiny: viiskovoznavstvo (polemohiia) u systemi suchasnoi osvity Ukrainy [Scientific discourse of modern war: military science (polemology) in the system of modern education of Ukraine]. *Ukrainoznavchyi Almanakh*, (33), 93–101. <https://doi.org/10.17721/252> [in Ukrainian].

Balibar, E. (2016). *Violence and Civility. On the Limits of Political Philosophy*. Columbia University Press, 232.

Balibar, E. (2022). In the War: Nationalism, Imperialism, Cosmopolitics. Based on the lecture for London Critical Theory Summer School 2022. URL: <https://commons.com.ua/en/etienne-balibar-on-russo-ukrainian-war/>.

Barilan, Y. M. (2026). Humanization by depersonalization: historical contexts of the detainees’ hospital during the war in Gaza. *Medicine, Health Care and Philosophy*. URL: <https://www.springermedicine.com/humanization-by-depersonalization-historical-contexts-of-the-det/52152350>.

Esposito, R. (2021). *Instituting thought: Three paradigms of political ontology*. Polity Press, Cambridge, 238. <https://doi.org/10.1057/s41296-022-00555-8>.

Genini, D. (2025). How the war in Ukraine has transformed the EU’s Common Foreign and Security Policy. *Yearbook of European Law*. URL: <https://academic.oup.com/yel/advance-article/doi/10.1093/yel/yeaf003/8112000>.

Wither, J. K. (2016). Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections: The Quarterly Journal*, 15(2), 73–87. <http://dx.doi.org/10.11610/Connections.15.2.06>.

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026